

Dit moet je weten over dementie

De klinische les besteedt aandacht aan veelvoorkomende ziekten en andere medische zaken waar je in je werk als verzorgende mee te maken kunt krijgen. Deze aflevering gaat het over dementie.

TEKST: MIRJAM BEDAF

Dementie is de verzamelnaam voor stoornissen waarbij de verstandelijke vermogens achteruitgaan. Het is niet echt een ziekte maar een combinatie van ziekteverschijnselen. Dementie betekent letterlijk 'ontgeesting' of 'geestelijke aftakeling', een treffende maar tegelijkertijd ook heftige beschrijving. Bij dementie worden namelijk denken, oriëntatievermogen, begrip, leer- en oordeelvermogen en taalgebruik

langzaam minder. Wat het meeste opvalt bij de aandoening zijn de ernstige geheugenproblemen. In het begin tast dementie vooral het kortetermijngeheugen aan. Later is ook het langetermijngeheugen aan de beurt. Het opnemen van nieuwe informatie lukt niet meer en er ontstaan problemen met lezen, praten, schrijven en rekenen. Tegelijkertijd worden het zelfstandig handelen en het ontplooiën van initiatieven steeds moeilijker. Ook kunnen er veranderingen

in persoonlijkheid en gedrag optreden. In een later stadium treedt vaak desoriëntatie in tijd en/of plaats op en gaan sociale vaardigheden verloren. En in de laatste fase is de patiënt erg hulpbehoevend en herkent hij zijn familie en omgeving niet of nauwelijks meer.

CIJFERS

In Nederland zijn naar schatting 250.000 mensen met een vorm van dementie en dat aantal neemt alsmaar toe. Deskundigen verwachten dat het aantal dementiepatiënten in 2030 verdubbeld zal zijn. Er zijn verschillende vormen van dementie; volgens Alzheimer Nederland gaat het om meer dan vijftig verschillende ziekten. Omdat het onmogelijk is om alle vormen te (her)kennen bespreken we in dit artikel de vier meest voorkomende vormen: de ziekte van Alzheimer (70 procent van de mensen met dementie), vasculaire dementie (15 tot 20 procent), frontotemporale dementie (3 tot 12 procent) en Lewy body-dementie (1 tot 5 procent). Samen vormen ze, met overlap meegerekend, ongeveer 95 procent van de gevallen van dementie.

DIVERSE VORMEN

De meest voorkomende vorm van dementie is de ziekte van Alzheimer. Bij deze aandoening ontstaat de dementie geleidelijk en verergert de ziekte langzaam. De opvallendste klacht is vergeetachtigheid. De problemen met het geheugen kunnen ervoor zorgen dat patiënten achterdochtig worden. Ongeveer de helft heeft last van wanen en hallucineren. Alzheimer is een progressieve ziekte, een ziekte die steeds erger wordt. Uiteindelijk leidt het na tien tot vijftien jaar – en soms eerder – tot het overlijden van de patiënt. De diagnose wordt gesteld aan de hand van een aantal ziekteverschijnselen. Ook kan een MRI-scan bepaalde afwijkingen in de hersenen laten zien, zoals atrofie (ineenschrompeling) van de hersenen.

FOTO: SHUTTERSTOCK

Dementie betekent letterlijk 'ontgeesting'; wat het meeste opvalt bij de aandoening zijn de ernstige geheugenproblemen.

Bij frontaalkwabdementie, ook wel bekend als frontotemporale dementie en vroeger als de ziekte van Pick, is het voorste gedeelte van de hersenen aangetast. De hersencellen in de zogenoemde frontale en temporale hersenkwabben – deze zijn verantwoordelijk voor planning, emoties en het begrijpen van taal – sterven af. Hierdoor treden langzaam aan veranderingen in het karakter op. Dit in tegenstelling tot veel andere vormen van dementie, waarbij juist het geheugen meestal als eerste wordt aangetast. Soms wordt de taalvaardigheid het eerst aangetast; praten wordt dan lastiger en iemand kan niet op bepaalde woorden komen. Dementie kan ook het gevolg zijn van

stoornissen in de doorbloeding van de hersenen, zoals een beroerte. Dit wordt vasculaire dementie genoemd. Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel mensen met vasculaire dementie een voorgeschiedenis hebben van hart- en vaatziekten, zoals hoge bloeddruk, hartritme stoornissen, diabetes, TIA of beroerte. De verschijnselen van vasculaire dementie zijn afhankelijk van het deel van de hersenen dat is beschadigd. Mensen met vasculaire dementie hebben wel vaak een verminderd tempo van denken, praten en doen gemeen. Er kan ook verlamming, spierverstijving of gevoelsverlies ontstaan. Mensen met een beginnende vasculaire dementie hebben lang niet altijd geheu-

genproblemen. Hierdoor beseffen ze vaak dat ze ziek zijn waardoor ze zich verdrietig, somber en minder energiek kunnen voelen. Opvallend is verder dat klachten bij deze vorm van dementie zich plotseling of juist langzaam kunnen ontwikkelen en van dag tot dag kunnen verschillen.

VERKEERDE DIAGNOSE

Kenmerkend voor Lewy body-dementie zijn de sterke schommelingen in de achteruitgang van het verstand en de verschijnselen van de ziekte van Parkinson. Denk hierbij aan bevingen (tremoren), stijfheid, langzaam bewegen, een gebogen houding en een afwijkende manier

'GA NIET DE STRIJD AAN MET IEMAND MET DEMENTIE'

Freek Gillissen, verpleegkundig consulent dementie bij het VUmc Alzheimercentrum in Amsterdam: 'Mensen met dementie vertellen soms iets waarvan je zeker weet dat het niet de waarheid is. Vooral voor partners of verzorgers kan dit erg frustrerend zijn. Het lijkt of ze expres liegen, maar dat is niet het geval. Ze vullen slechts de werkelijkheid in zoals zij die zien. Mijn advies is daarom: ga de strijd niet aan, maar wees terughoudend. Anders wordt het een welles-nietesdiscussie en daar schiet niemand iets mee op. De cliënt raakt er alleen maar door in de war. In plaats daarvan kun je beter proberen hem of haar af te leiden met een grapje of een voorstel doen om een kopje koffie te drinken. De meeste mensen met dementie zijn ouder dan 75 jaar. Ze zijn dus over het algemeen wat trager en hebben zeker geen haast. Wij zorgverleners wel. Een enorme tegenstelling, die voor een deel wordt veroorzaakt door geld. Als verzorgende moet je immers snel zijn, want er moeten nog tig andere cliënten worden verzorgd. Toch is het bij deze cliënten beter om even de rust te bewaren en ze de tijd te geven om zich te herpakken en hun gedachten op een ander spoor te zetten. Dat doe je het beste door even de tijd te nemen om contact te maken. Dus kom je bijvoorbeeld steunkousen aandoen, ga dan eerst even bij iemand zitten – op gelijk niveau – en leg een hand op de schouder en vraag hoe het gaat. Het is vaak de rust in jezelf die maakt dat een oudere, en zeker een oudere met dementie, rustiger op jou reageert. En dat hoeft echt niet veel extra tijd te kosten. Sterker nog: het is een kleine tijdsinvestering die veel oplevert.'

van lopen. In het begin vallen vooral aandachtsstoornissen op. Het geheugen en het uitvoeren van handelingen blijven meestal nog lange tijd goed. Deze vorm van dementie is hierdoor niet altijd gemakkelijk te herkennen. Wel kunnen al in een vroeg stadium visuele hallucinaties optreden, dat wil zeggen dat mensen met Lewy body-dementie dingen zien die er niet zijn. In hun hersenen worden zenuwcellen met zogenaamde Lewy-lichaampjes

aangetroffen. Dit zijn abnormale inkapselingen van eiwitrijk materiaal. Omdat de symptomen van Lewy body-dementie veel overlap vertonen met die van de ziekte van Alzheimer en de ziekte van Parkinson, wordt in het begin regelmatig een verkeerde diagnose gesteld.

BEHANDELING

Dementie is tot nu toe niet te genezen. De behandeling richt zich vooral op het

verbeteren van de kwaliteit van leven. Het belangrijkste doel van de zorg en begeleiding is dat de cliënt zich veilig en comfortabel voelt. Tegenwoordig wordt geprobeerd om mensen met dementie zo lang mogelijk thuis te laten wonen, in hun eigen vertrouwde omgeving. Bij beginnende Alzheimer en Lewy body-dementie worden regelmatig medicijnen gebruikt die een remmende werking op de ziekte zouden hebben. Het is echter nog maar de vraag hoe iemand op de medicijnen reageert. Dit is niet goed te voorspellen. En volgens veel artsen is het effect van de bijwerkingen groter dan de remmende werking ervan. Voor de andere vormen van dementie bestaan tot nu toe geen medicijnen. Bepaalde symptomen van dementie, zoals angst, depressie, rusteloosheid, slaapproblemen, hallucinaties of wanen, kunnen uiteraard wel worden behandeld. ■

MEER WETEN?

- Op www.hersenstichting.nl en www.alzheimer-nederland.nl vind je vooral informatie over de verschillende ziektebeelden. Deze websites zijn ook handig om familie en naasten naar te verwijzen.
- Op de website van Zorg voor Beter staan verschillende richtlijnen en praktische tips voor de zorg en begeleiding van mensen met dementie. Ook vind je er casussen, een kennistoets en een lijst met interessante boeken en video's over dementie. De rechtstreekse link is: www.zorgvoorbeter.nl/ouderenzorg/dementie.

Test jezelf

1 Dementie betekent letterlijk:

- A geestelijke aftakeling
 B psychische aftakeling
 C somatische aftakeling

2 Hoeveel mensen met dementie zijn er in Nederland?

- A 50.000
 B 150.000
 C 250.000

3 Bij welk percentage van de mensen met dementie is er sprake van de ziekte van Alzheimer?

- A 50 procent
 B 60 procent
 C 70 procent.

4 De meest in het oog springende klacht bij de ziekte van Alzheimer is:

- A hallucineren
 B vergeetachtigheid
 C wanen

5 Welk deel van de hersenen is beschadigd bij frontaalkwabddementie?

- A Het voorste gedeelte
 B Het middelste gedeelte
 C Het achterste gedeelte

6 Vasculaire dementie kan het gevolg zijn van:

- A een hartinfarct
 B een beroerte
 C een longembolie

7 De symptomen bij Lewy body-dementie vertonen vaak overlap met:

- A de ziekte van Parkinson
 B de ziekte van Alzheimer
 C beide

8 De behandeling bij dementie richt zich vooral op het verbeteren van de kwaliteit van leven.

- A Dat is waar
 B Dat is niet waar

Elk goed antwoord levert één punt op. Tel al je punten bij elkaar op en bekijk de uitslag!

Speel de kennisquiz online:

www.tvvonline.nl/

Na het werk/
Kennisquiz

Antwoorden
 1A
 2C
 3C
 4B
 5A

Uitslag

0-3 goed

Je weet nog niet voldoende.

3-6 goed

De belangrijkste dingen weet je.

6-8 goed

Je hebt het helemaal begrepen!